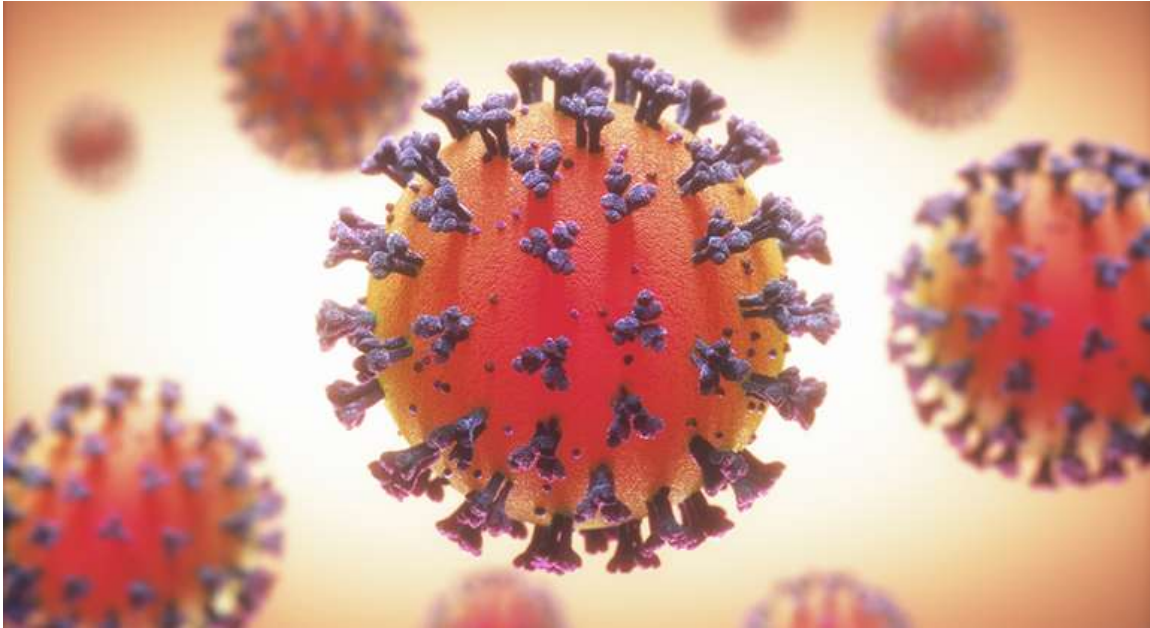

Perspektiv på Corona-krisen – april 2020

Denna samling innehåller två artiklar som synar Corona-krisen utifrån ett bredare perspektiv.

Första artikeln diskuterar den moderna sjukvårdens strukturella problem, som till stor del beror på att den präglats av ett kortsiktigt kapitalistiskt marknadstänkande, med de konsekvenser detta fått vad gäller tillgång till sjukvårdsutrustning, sjukvårdspersonal, sjukvårdsplatser m m.

Den andra artikeln har främst fokus på olika ekologiska aspekter som främjar uppkomst och spridning av smittämnen som leder till pandemier.

Se även: [Coronavirus – Apokalypsen?](#) av Phil Hearse, [Antikapitalism i COVID-19:s tid](#) av David Harvey, [Internationell press om Corona – mars 2020](#), samt [Vänsterpress om Coronapandemin – mitten av april 2020](#).

Martin Fahlgren 23/4 2020

Innehåll

Adam Hanieh: Det är en global pandemi – låt oss då behandla den som det	1
Alan Thornett: Covid-19 och ekologi	6

Adam Hanieh: Det är en global pandemi – låt oss då behandla den som det

Ur *Jacobin magazine*, 5 april 2020.

[Först publicerad på *Verso Blog*. Författaren är lektor vid School of Oriental and African Studies (SOAS), vid universitetet i London och författare till *Lineages of Revolt: Issues of Contemporary Capitalism in the Middle East*.]

Media har koncentrerat sig starkt på hur COVID-19 påverkar Europa och Nordamerika. Men länderna i det globala syd är mycket mer sårbara för pandemin och dess ekonomiska effekter. Vänstern måste utveckla en verkligt global syn på krisen – och agera i linje med det.

Inför COVID-19-tsunamin förändras våra liv på sätt som var otänkbara för bara några veckor sedan. Inte sedan det ekonomiska sammanbrottet 2008-2009 har världen gemensamt delat en sådan här erfarenhet: en enda snabbt muterande internationell kris som organiserar rytmen i våra dagliga liv utifrån en komplicerad beräkning av risk och olika sannolikheter.

Som ett svar på detta har flera sociala rörelser fört fram krav på att ta virusets möjliga katastrofala konsekvenser på allvar och samtidigt gripa sig an med de kapitalistiska regeringarnas oförmåga att på ett tillräckligt sätt ta itu med själva krisen. Bland dessa krav finns frågor om arbetarsäkerhet, behovet av organisering i bostadsområden, inkomst- och social trygghet, rättigheter för de med nolltimmarsavtal eller osäkra anställningar och behovet att skydda hyresgäster och de som lever i fattigdom.

I denna mening har COVID-19-krisen skarpt understrukit hur irrationella sjukvårdssystem som organiseras kring företagsprofiter är – de nästan överallt förekommande nedskärningarna av personal och infrastruktur på offentliga sjukhus (inklusive intensivvårdsplatser och respiratorer), bristen på offentlig sjukvård och de oöverkomliga kostnaderna för medicinsk behandling i många länder, och de sätt på vilka läkemedelsföretagens äganderättigheter begränsar tillgången på möjliga behandlingar och utvecklingen av ett vaccin.

Men COVID-19:s globala aspekter har inte varit lika framträdande i vänsterns diskussion. Mike Davis har helt rätt konstaterat: ”Faran för världens fattiga har nästan helt ignorerats av journalister och regeringar i väst”, och vänsterdebatterna har varit lika inskränkta och till största delen uppmärksammat den allvarliga sjukvårdskris som breder ut sig i Europa och USA. Även i Europa finns en enorm ojämnhet i staternas förmåga att hantera krisen – som syns tydligt om vi ställer Tyskland och Grekland bredvid varandra – men en mycket större katastrof är på väg att svepa in över resten av världen.

Som svar på detta måste vårt perspektiv på pandemin vara verkligt globalt, och grunda sig på en förståelse av hur folkhälsoaspekter på detta virus samverkar med större frågor om politisk ekonomi (inklusive sannolikheten av en lång och svår internationell ekonomisk nedgång). Det är inte läge att stänga (ländernas) dörrar och bara tala om kampen mot viruset innanför våra egna gränser.

Folkhälsa i det globala syd

Precis som med alla så kallade humanitära kriser är det avgörande att komma ihåg att de samhällsförhållanden som finns i de flesta länder i det globala syd är ett direkt resultat av dessa staters plats i världsmarknadens hierarkier. Historiskt omfattar detta bland annat en lång kamp mot västkolonialismen, som än i våra dagar har fortsatt med att fattigare länder underordnas världens rikaste länders och största transnationella företags intressen. Sedan mitten av 1980-talet har upprepade perioder av strukturell anpassning – ofta åtföljd av militära aktioner från väst, införande av tärande sanktioner eller stöd till auktoritära härskare – på ett

systematiskt sätt förstört de fattigare ländernas sociala och ekonomiska kapacitet och gjort dem illa rustade för att ta itu med stora kriser som COVID-19.

Att ställa dessa historiska och globala aspekter i förgrunden hjälper till att klargöra, att den aktuella krisens enorma omfattning inte bara handlar om virusepidemiologi och brist på biologisk motståndskraft mot en ny sjukdomsalstrande mikroorganism. Hur de flesta folk i Afrika, Latinamerika, Mellanöstern och Asien kommer att uppleva den kommande pandemin är ett direkt resultat av en global ekonomi som är systematiskt organiserad för att utnyttja resurser och människor i det globala syd. I denna mening är pandemin i mycket stor omfattning en katastrof som är skapad av samhället och människan – inte bara en syndaflod som har uppstått av naturliga eller biologiska orsaker.

Ett tydligt exempel på hur denna katastrof är skapad av människan, är hur dåligt ställt det är med de offentliga sjukvårdssystemen i de flesta länderna i det globala syd, som tenderar att vara underfinansierade och sakna tillräckligt med mediciner, utrustning och personal. Det är speciellt viktigt för att förstå det hot som COVID-19 utgör, genom den snabba och mycket stora våg av svåra och allvarliga fall som kräver sjukhusinläggning som viruset leder till (för närvarande beräknat till 15-20% av de bekräftade fallen). Detta faktum diskuteras nu vida omkring i ett europeiskt och amerikanskt sammanhang, och ligger bakom strategin att ”platta till kurvan” för att minska trycket på sjukhusens intensivvårdskapacitet.

Men även om vi med rätta pekar på bristen på intensivvårdsplatser, respiratorer och utbildad medicinsk personal i många länder i väst, så måste vi inse att situationen i större delen av resten av världen är oändligt mycket större. Malawi, till exempel, har omkring 25 intensivvårdsplatser för en befolkning på 17 miljoner människor. Det finns i genomsnitt mindre än 2,8 intensivvårdsplatser per 100.000 människor i Sydasiens, där Bangladesh har omkring 1.100 sådana platser för en befolkning på mer än 157 miljoner (0,7 platser per 100.000 personer).

Som jämförelse har de chockerande bilder som kommer från Italien tagts i ett avancerat sjukvårdssystem med i genomsnitt 12,5 intensivvårdsplatser per 100.000 (och förmåga att skapa fler). Situationen är så allvarlig att många fattigare länder inte ens har information om tillgången på intensivvård, och en akademisk avhandling från 2015 beräknade att ”mer än 50% av [låginkomst-]länderna saknar publicerade data om intensivvårdskapaciteten”. Utan sådan information är det svårt att tänka sig hur dessa länder ska kunna planera att möta det oundvikliga behov av intensivvård som uppstår av COVID-19.

Frågan om intensivvård och sjukhuskapacitet är förstas bara en del av en mycket större grupp frågor, inklusive en utbredd brist på basala resurser (t ex rent vatten, mat och elektricitet), tillräcklig tillgång på primär sjukvård och förekomsten av andra sjukdomar (såsom hög frekvens av HIV och tuberkulos). Sammantagna kommer alla dessa faktorer otvivelaktigt att leda till att COVID-19 kommer att ge avsevärt fler allvarligt sjuka patienter (och följaktligen dödsfall) i de fattigare länderna.

Arbete och boende är folkhälsofrågor

Debatterna om det bästa sättet att svara på COVID-19 i Europa och USA har visat att det finns ett ömsesidigt förstärkande förhållande mellan effektiva åtgärder för folkhälsan och arbetsförhållanden, osäkra anställningsförhållanden och fattigdom. Uppmaningar till folk att isolera sig när de är sjuka – eller att tvinga fram långa perioder av obligatorisk nedstängning – är ekonomiskt omöjligt för de många människor som inte så lätt kan övergå till arbete via Internet, eller de som arbetar med nolltimmarsavtal eller tillfällig anställning inom tjänstesektorn. Många europeiska regeringar har insett vilka konsekvenser dessa arbetsmönster har på folkhälsan, och har givit svepande löften om kompensation för de som blir arbetslösa eller tvingas stanna hemma under krisen.

Det återstår att se hur effektiva dessa scheman kommer att bli, och i vilken utsträckning de faktiskt kommer att täcka behoven för det mycket stora antal människor som kommer att förlora jobben på grund av krisen. Men vi måste inse att sådana förslag helt enkelt inte kommer att existera för större delen av världens befolkning. I länder där majoriteten av arbetsstyrkan jobbar i informella arbeten eller är beroende av oförutsägbara dagslöner – större delen av Mellanöstern, Afrika, Latinamerika och Asien – finns det inget rimligt sätt för folk att välja att stanna hemma eller isolera sig.

Detta måste övervägas tillsammans med det faktum, att det som ett direkt resultat av krisen nästan säkert kommer att ske mycket stora ökningar av antalet ”arbetande fattiga”. Internationella arbetsorganisationen (ILO) har beräknat att det i värsta fall (med en förlust av 24,7 miljoner arbetstillfällen globalt) kommer att bli nästan 20 miljoner fler människor som tjänar mindre än 3,30 dollar/dag vid PPP (köpkraftsparitet).

Dessa siffror är inte heller bara viktiga för att överleva ekonomiskt dag för dag. Utan de dämpande effekter som karantän och isolering ger, kommer sjukdomsförloppet i resten av världen säkert att bli mycket mer förödande än de skakande scener som hittills upplevts i Kina, Europa och USA.

Dessutom lever de arbetare som är indragna i informella arbeten och har osäkra anställningsförhållanden ofta i slumområden och överfulla bostäder – perfekta förhållanden för viruset att sprida sig explosionsartat. Som en person konstaterade i en intervju med *Washington Post* nyligen, angående Brasilien: ”Mer än 1,4 miljoner personer – nästan en fjärdedel av Rios befolkning – bor i någon av stadens favelor. Många har inte råd att missa en enda dags arbete, än mindre veckor. Folk kommer att fortsätta att lämna sina bostäder ... stormen drabbas oss snart.”

Liknande katastrofala scenarier står de många miljoner människor inför, som har tvingats flytta på grund av krig och konflikter. Mellanöstern, till exempel, är platsen för en av de största tvångsflyttningarna sedan Andra världskriget, med massiva mängder flyktingar och internt förflyttade människor som ett resultat av pågående krig i länder som Syrien, Jemen, Libyen och Irak. De flesta av dessa människor bor i flyktingläger eller överbefolkade städer, och saknar ofta grundläggande rättigheter till sjukvård, som i typfallet är förknippade med medborgarskap. Den utbredda förekomsten av undernäring och andra sjukdomar (såsom kolera som åter har uppstått i Jemen) gör dessa förflyttade folkgrupper särskilt mottagliga för viruset,

Ett mikrokosmos av detta går att se i Gazaremsan, där mer än 70% av befolkningen är flyktingar, som bor i ett av de mest tätbefolkade områdena i världen. De första två fallen av COVID-19 hittades i Gaza den 20 mars (men bristen på testutrustning har inneburit att bara 92 personer av en befolkning på 2 miljoner har testats för viruset). Dignande under början av 13 års israelisk belägring och systematisk förstörelse av livsviktig infrastruktur, kännetecknas levnadsförhållandena i Gazaremsan av extrem fattigdom, dåliga sanitära förhållanden och kronisk brist på läkemedel och medicinsk utrustning (det finns exempelvis bara 62 respiratorer i Gaza, och bara 15 av dem är för närvarande tillgängliga för användning).

Gaza har befunnit sig i blockad under större delen av det senaste decenniet, och har varit stängt för världen långt innan den nuvarande pandemin. Regionen skulle kunna vara den berömda kanariefågeln i kolgruvan COVID-19 – och förebåda infektionens framtida utveckling i flyktingsamhällena i Mellanöstern och på andra ställen.

Samverkande kriser

Den överhängande sjukvårdskris som fattigare länder står inför som ett resultat av COVID-19 kommer att bli särskilt djup genom den simultiga globala ekonomiska nedgången, som nästan

med säkerhet kommer att överträffa 2008 i omfattning. Det är för tidigt att förutsäga hur djup lågkonjunkturen kommer att bli, men många ledande finansinstitutioner förväntar sig att det ska bli den värsta lågkonjunkturen i mannaminne.

En av orsakerna till detta är att tillverkning, transporter och tjänstesektorerna stängs ner nästan samtidigt i USA, Europa och Kina – en händelse utan historisk motsvarighet sedan Andra världskriget. Med en femtedel av världens befolkning för närvarande under någon sorts avspärning har leveranskedjor och den internationella handeln kollapsat och aktiepriserna har stört dykt – och de flesta börserna har mellan 17 februari och 17 mars förlorat mellan 30-40% av sitt värde.

Men som Eric Touissant har betonat, så orsakades det ekonomiska sammanbrott som vi snabbt närmar oss inte av COVID-19 – snarare utgjorde viruset ”gnistan eller utlösaren” av en djupare kris som har varit på väg i flera år. Nära knutet till detta är de åtgärder som regeringar och centralbanker har genomfört sedan 2008, speciellt politiken med kvantitativa lättnader och upprepade räntesänkningar.

Denna politik hade som mål att hålla uppe aktiepriserna med hjälp av en massiv ökning av tillgången på mycket billiga pengar till finansmarknaderna. Det ledde till en mycket stor tillväxt av alla sorters skulder – företags-, stats- och hushållsskulder. I USA nådde till exempel skulderna bland stora icke finansiella företag 10 biljoner dollar i mitten av 2019 (omkring 48% av BNP), en avsevärd ökning från den tidigare toppen 2008 (när den var ungefär 44%). I typfallen användes inte denna skuld för produktiva investeringar, utan istället till finansiell verksamhet (såsom att finansiera utdelningar, återköp av aktier och sammanslagningar och förvärv av företag). Vi har således det välkända fenomenet med blomstrande aktiemarknader å ena sidan och stagnerande investeringar och sjunkande profitnivåer å den andra.

Men viktigt för den kommande krisen är att de ökande företagsskulderna till stor del har samlats i obligationer under investeringsgraden (så kallade skräpobligationer), eller obligationer som är graderade BBB, bara en grad över skräpstatus. Enligt världens största kapitalförvaltare, BlackRock, utgjorde BBB-skulder anmärkningsvärda 50% av den globala obligationsmarknaden 2019, jämfört med 17% 2001. Det innebär att det samtidiga sammanbrottet för den världsomfattande produktionen, efterfrågan och priset på finansiella tillgångar utgör ett jättelikt problem för företag som behöver återfinansiera sin skuld.

När den ekonomiska verksamheten tvärstoppas inom viktiga sektorer, möter företag vars skuld ska förlängas en kreditmarknad som i grund och botten har stängt igen – under dessa förhållanden är ingen villig att låna ut och många överbelånade företag (i synnerhet de som är involverade i branscher som flyg, detaljhandel, energi, turism, bilar och fritid) kan under den kommande perioden kanske nästan stå utan intäkter. Det är alltså ytterst sannolikt med en våg av konkurser, betalningsinställelser och kreditnedvärderingar för stora företag. Det är inte bara ett amerikanskt problem – finansanalytiker har nyligen varnat för ”likviditetsproblem” och en ”våg av konkurser” i hela Stillahavsregionen i Asien, där nivån på företagens skulder under det senaste decenniet har fördubblats till 32 biljoner dollar.

De globala flödena av betalningsförsändelser hindras

Allt detta utgör en mycket allvarlig fara för resten av världen, där en mängd smittvägar kommer att sprida nedgången bland fattigare länder och befolkningar. Precis som 2008 kommer dessa bland annat vara en sannolik stört dykning av exporten, en kraftig minskning av direkta utländska investeringsflöden och turistintäkter, och en minskning av arbetarnas betalningsförsändelser

Den sistnämnda faktorn glöms ofta bort under diskussionen om den nuvarande krisen, men det är avgörande att komma ihåg att en av den nyliberala globaliseringens centrala drag har varit att stora delar av världens befolkning har integrerats i den internationella kapitalismen genom flöden av betalningsförsändelser från familjemedlemmar som arbetar i utlandet. 1999 fanns det bara 11 länder där betalningsförsändelser utgjorde mer än 10% av BNP. 2016 hade denna siffra ökat till 30 länder. 2016 angav strax över 30% av de 179 länder där data fanns tillgängliga, att betalningsförsändelser utgjorde mer än 5% av BNP – en andel som har fördubblats sedan 2000.

Häpnadsväckande nog är omkring en miljard människor – var sjunde person globalt – direkt indragna i flödet av betalningsförsändelser, antingen som avsändare eller mottagare. Stängningen av gränser på grund av COVID-19 – tillsammans med att den ekonomiska verksamheten upphör i nyckelsektorer där migranter tenderar att dominera – innebär att vi kan stå inför en snabb nedgång för arbetarnas betalningsförsändelser globalt. Det är ett resultat som skulle få mycket allvarliga konsekvenser för länder i det globala syd.

En annan avgörande mekanism med vilken den snabbt utvecklande ekonomiska krisen kan drabba länder i det globala syd är de fattiga ländernas stora skuldtillväxt under de senaste åren. Det omfattar både de minst utvecklade länderna i världen och så kallade ”tillväxtmarknader”. I slutet av 2019 beräknade Institutet för internationella finanser att tillväxtmarknadernas skuld var 72 biljoner dollar, en siffra som hade fördubblats sedan 2010.

En stor del av denna skuld anges i USA-dollar, vilket utsätter innehavarna för variationerna av den amerikanska valutans värde. Under de senaste veckorna har USA-dollar starkts betydligt, när investerarnas svar på krisen har blivit att letat efter en fristad. Som ett resultat av det har andra nationella valutor minskat i värde, och bördan för räntor och amorteringar av den i dollar angivna skulden har ökat.

Redan 2018 gjorde 46 länder av med mer på räntor på statsskulden än på sin sjukvård, räknat i andel av BNP. Idag går vi in i en skrämmande situation där många fattiga länder kommer att stå inför alltmer betungande återbetalningar av skulder samtidigt som de ska försöka hantera en exempellös folkhälsokris – allt detta inom ramen för en mycket djup internationell lågkonjunktur.

Tänk globalt

Och låt oss inte hysa några illusioner om att dessa samverkande kriser kan göra slut på strukturella anpassningar, eller att det kommer att uppstå någon sorts ”global socialdemokrati”. Som vi har sett upprepade gånger under det senaste decenniet, ser kapitalet ofta kriser som en möjlighet – en chans att genomföra radikala förändringar som tidigare var förhindrade eller verkade omöjliga.

Världsbankens ordförande David Malpass antydde i själva verket detta när han vid finansministrarnas (virtuella) G20-möte för några dagar sedan konstaterade:

Länderna kommer att behöva genomföra strukturreformer för att hjälpa till att förkorta tiden för återhämtning ... För de länder som hindras av överdrivna regelverk, subventioner, licensförfaranden, handelsskyddsåtgärder eller rättstvister, så kommer vi att arbeta med dem för att gynna marknader, val och snabbare tillväxtutsikter under återhämtningen.

Det är absolut nödvändigt att sätta alla dessa internationella aspekter i centrum för vänsterns debatt om COVID-19, knyta kampen mot viruset till frågor som att avskaffa ”tredje världens” skuld, sätta stopp för Internationella valutafondens/Världsbankens nyliberala strukturella anpassningspaket, skadestånd för kolonialismen, ett stopp för den globala vapenhandeln, stopp för sanktioner och så vidare.

I själva verket är alla dessa kampanjer globala folkhälsofrågor – de inverkar direkt på de fattiga ländernas förmåga att dämpa virusets och den åtföljande ekonomiska nedgångens effekter. Det räcker inte att tala om solidaritet och ömsesidig självhjälp i våra egna bostadsområden och inom våra nationella gränser – utan att ta upp det mycket större hot som viruset utgör för resten av världen.

Givetvis hotar djup fattigdom, osäkra anställnings- och bostadsförhållanden och brist på tillräcklig infrastruktur inom sjukvården befolkningarnas förmåga i Europa och USA att lindra infektionen. Men gräsrotskampanjer i det globala syd bygger förbund som tacklar dessa frågor på intressanta och internationalistiska sätt. Utan en global inriktning riskerar vi att förstärka de sätt på vilka viruset på ett smidigt sätt har tagit sig in i främlingsfientliga rörelsers politiska retorik och diskussion – en politik som är djupt genomsyrad av en auktoritär syn, besatthet av gränskontroller och nationell patriotism à la ”mitt land först”.

Översättning från engelska, Göran Källqvist

Alan Thornett: Covid-19 och ekologi

[Ur [*Links International Journal of Socialist Renewal*](#), 13 april 2020. Tidigare publicerad på webbplatsen [*Socialist Resistance*](#).]

Covid-19-pandemin fortsätter att spridas snabbt över hela världen och är fortfarande inte under kontroll – annat än i de länder som, under ledning av Kina, (på ett avgörande sätt) agerade tidigt och beslutsamt för att kontrollera den, och på förhand hade förberett sig för en sådan situation. Å andra sidan har de största misslyckandena skett under högerpopulistiska regeringar, som Johnsons och Trumps, som till en början i själva verket var virusförnekare, men något sent tvingades erkänna Covid-19 som ett allvarligt hot, dock först sedan deras agerande hade sett till att hundratusentals människor kommer att förlora livet i onödan.

Vi måste vara klara över att sådana pandemier är en inbyggd del av den globala ekologiska kris som vi står inför, och den måste ses och behandlas som en sådan. De inte bara händer på samma gång.

De är lika allvarliga som de andra hot mot planetens liv som vi står inför, som nedsmutsning (i synnerhet av världshaven), global upphettning och klimatkaos, massutrotning av arter, färskvattenkris plus nedsmältningen av istäckena och den stigande havsnivån. Pandemin ansluter sig till dessa som en återspeglning av antropocen – en geologisk tidsålder som definieras av människans påverkan på planeten.

Pandemier av den här sortens farliga ”trängsel-smittsamma” sjukdomar utgör en utmaning som bara regeringar med tillräckliga resurser och en väl utvecklad social och ekonomisk politik kan ta itu med. Den fria marknadens, lilla statens, nyliberala kapitalism har avslöjats som den dödliga och reaktionära ideologi den alltid har varit. I denna situation dödar den extrema högerideologin ännu fler människor än vanligt.

I Storbritannien har Jeremy Corbyn – och underförstått Labours valmanifest – på ett dramatiskt sätt bekräftats vad gäller behovet av massiva investeringar i sjukvårds- och den sociala sektorn. Högern, som under förra årets valkampanj hånade honom (och även Bernie Sanders i USA) för att vara de sista storslösarna, har blivit tvungna att inte bara äta upp sina ord, utan också energiskt genomföra en stor del av den politik som de förtalade. Corbyn har helt rätt när han framhåller det.

Samtidigt som både detta och uppkomsten av gräsrotskollektivism och samhällssolidaritet skapar viktiga möjligheter för vänstern, så har dess svar på viruset enligt min uppfattning varit otillräckligt.

Vänstern har helt riktigt hudflängt regeringarna för att vara oförberedda, ha handlat försent och ha orsakat tusentals onödiga dödsfall. Den har helt riktigt fördömt det kapitalistiska systemet för att skapa samhällsförhållanden under vilka sådana pandemier kan blomstra. Den har också fördömt den för att den smutsar ner planeten, för dess industriella jordbruk, skogs-skövlingar, förstörelse av livsmiljöer och allmänt förekommande misskötsel av både vilda och tama djur.

Den har (i Storbritannien) med rätta pekat på att de 10 års medvetna och förödande nedskärningar som Tory och Liberaldemokraterna har genomdrivit, har gjort samhället sårbart för den här sortens farliga pandemier. Den har fördömt regeringen Johnsons hisnande inkompetens, dess kriminella (och socialdarwinistiska) flockimmunitetspolitik, dess skandalösa underskattning av tester vid en tidpunkt då de var avgörande – plus dess underlåtenhet att tillhandahålla livräddande skyddsutrustning till miljontals arbetare inom sjukvården och hemtjänsten.

Det är också uppenbart att de ekonomiska konsekvenserna av denna pandemi kommer att bli enorma. Lågavlönade, unga, svarta migrant- och kvinnliga arbetare kommer att drabbas hårdast av nedstängningen av företag, inklusive hotell, pubar, affärer och transporter. Lågavlönade har i själva verket sju gånger större risk än högavlönade att arbeta i en sektor som stänger ner. Enligt Institutet för skattestudier, arbetade en tredjedel av de 10 lägsta procenten i de värst drabbade sektorerna, mot en av 20 (5%) av de i de 10 högsta procenten.

Det är bra svar från vänstern – men det finns ett problem. Som vänsterekologer kan (eller bör) vi inte begränsa vår analys av denna pandemi (eller pandemier i allmänhet) till hur tillräckligt (eller på annat sätt) olika regeringar har svarat på dem när de väl har börjat. Det är viktigt men inte grundläggande.

Vår utgångspunkt måste för det första vara varifrån dessa smittämnen kommer, vad som får dem att bli en pandemi och varför sådana problem har blivit vanligare. Vi måste ha en strategi för att undvika sådana pandemier, och vi måste diskutera den sorts samhälleliga förändringar som kommer att krävas för att vi ska minska riskerna för sådana pandemier i framtiden.

Pandemier inget nytt

Det är sant att pandemier (och epidemier) har funnits sedan länge. De uppstod i och med jordbrukets utveckling för omkring 12.000 år sedan – som ledde till en betydande ökning av jordens befolkning. Sådana infektioner var begränsade i jägar- och samlarsamhället på grund av att befolkningstätheten var låg.

I *Vete, vapen & virus* uttrycker den amerikanska antropologen och författaren Jared Diamond det så här: ”Befolkningstillväxten började i och med jordbrukets uppkomst, som började för omkring 10.000 år sedan och därefter accelererade i och med framväxten av städer – som inleddes för flera tusen år sedan.” Han fortsätter: ”Varför ledde jordbrukets utveckling till att det uppstod trängsel-smittsamma sjukdomar? Ett skäl som just har nämnts är att jordbruket kan bära upp mycket högre befolkningstäthet än jägar- och samlarsamhällen – i genomsnitt 10 till 100 gånger högre. Dessutom flyttar jägare och samlare ofta, medan jordbrukare är bofasta och bor mitt bland sitt eget avfall, och därmed ger mikrober en kort väg från en persons kropp till en annan persons dricksvatten.”

Och vidare: ”Om jordbrukets uppkomst var en skänk från ovan för mikrober, så var städernas uppkomst en ännu större. Medan allt tätare packade befolkningar ruttnade under allt sämre sanitära förhållanden... En annan skänk från ovan var utvecklingen av världens handelsrutter,

som under romarriket i själva verket förenade befolkningarna i Europa, Asien och Nordamerika i en enda enorm grogrund för mikrober.”¹

Den första dokumenterade pandemin (böldpest) var den ”justinianska pesten” – som ägde rum under den romerska kejsaren Justinianus I, mellan 541-542 e Kr, i det bysantinska öst-romerska riket. Den drabbade i synnerhet Konstantinopel, men också andra hamnstäder kring Medelhavet. Den tillskrivs böldpesten och utplånade på ett år 25-50 miljoner människor. Digerdöden (en sorts böldpest) dödade mellan 1346 och 1352 en fjärdedel av Europas befolkning. Den livnärde sig på urbaniseringen och tillväxten av Europas städer, varav en del förlorade 70% av sin befolkning. Utvecklingen av handelsrutter mellan sådana städer globaliserade problemet.

Den (felbenämnda) Spanska sjukan dödade (minst) 21 miljoner människor i slutet av Första världskriget. Den utvecklades i de överfulla och sjukdomsdrabbade skyttegravarna på Västfronten och fördes därefter hem av de demobiliserade trupperna. Denna influensa blev också särskilt ödeläggande på grund av att matbristen under Första världskriget hade gjort i synnerhet arbetarklassen ännu svagare efter att ha levt i fattigdom redan före kriget.

Den första möjligheten att medicinskt bekämpa farliga pandemier kom med Edward Jenners upptäckt 1798 att kokoppor gav skydd mot smittkoppor, vilket ledde fram till ett vaccin. 1959 inledde Världshälsoorganisationen (WHO) en jättelik kampanj för att utrota smittkoppor globalt. 1980 förklarades smittkoppor för utrotad – den enda mänskliga sjukdom som har utrotats hittills.

Men idag vinner fortfarande de flesta smittämnen, och trots den moderna medicinens uppkomst på 1900-talet är de, vad gäller den moderna människans framtid, ännu farligare idag än någonsin i historien.

Problemets rötter

Utifrån detta perspektiv borde vänstern ställa följande frågor:

- a. Hur uppstår ursprungligen den här sortens smittämnen, speciellt ”zoonotiska” smittämnen – sjukdomar, virus, bakterier och parasiter – som smittar mellan djur och människor.
- b. Vad driver sådana pandemier när väl övergången har skett?
- c. Varför har sådana pandemier uppstått oftare och blivit farligare under 1900-talet, och varför fortsätter denna trend under första delen av 2000-talet – trots den moderna medicinens ansträngningar att stoppa dem?
- d. Vilka samhällliga förändringar krävs för att minska sannolikheten och konsekvenserna av sådana pandemier?

Enligt min åsikt finns det fyra viktiga faktorer som driver på detta.

För det första – globalisering

Den första faktorn är globaliseringen, inte bara av världsekonomin utan av all mänsklig verksamhet, med både nationella och internationella masstransporter som ger en snabb transportväg för smittämnen och pandemier: i synnerhet flygresor. Enligt Internationella civila flygorganisationen (ICAO) var det totala antalet passagerare som 2018 reste med schema-lagda flygresor 4,3 miljarder, vilket är 6,4% högre än året innan. 2018 var antalet flyg-avgångar 37,8 miljoner, en ökning med 3,5%.

¹ J Diamond, *Vete, vapen & virus : en kort sammanfattning av mänsklighetens historia under de senaste 13 000 åren*, Stockholm : Norstedt, 2006. [Här nyöversatt, s 205 engelska upplagan – öa.]

För det andra – vårt oacceptabla förhållande till naturen

Som ekosocialister måste vi avvisa det fullständigt oacceptabla förhållande som vi (som moderna människor) har till resten av naturen på planeten. Konsekvenserna är faktiskt enorma.

En deprimerande bedömning av dessa konsekvenser finns i en forskningsrapport med titeln ”*Den fysiska teknosfärens omfattning och mångfald: ett geologiskt perspektiv*”, som publicerades i *Anthropogenic Review* hösten 2016. Det var ett arbete av en grupp av 25 vetenskapsmän, inklusive Jan Zalasiewicz från universitetet i Leicester, som var rapportens författare. Den visar att det den kallar den totala fysiska teknosfären – det nutida mänskliga samhällets totala materiella produktion/fysiska infrastruktur/avfall (exempelvis schaktmassor), inklusive kraftverk, vägar, byggnader, fordon, plast, etc., uppgår till 30 biljoner ton – eller 4.000 ton för varje levande människa.

I en artikel på sin blogg² tog Jem Bendell – författare till *Deep Adaptation: A Map for Navigating Climate Tragedy* [Djup anpassning: en karta för att ta sig igenom klimattragedin] (2018) – upp hur klimatförändringarna påverkar farliga pandemier. Han hävdar att klimatförändringarna gör mänskligheten mer sårbar för detta och andra virus.

Han argumenterar: ”Långvariga förändringar av nederbörd och temperaturer, deras ökande variationer och förändringarna av årstiderna, är inte hållbara för träd och annan vegetation. Det innebär att insekter och djur som lever i dessa ekosystem lider. Den biologiska mångfalden har redan minskat kraftigt, och det sker en massiv utrotning av djur (Diaz, m.fl. 2019). Minskningen av det totala antalet vilda djur som fåglar och fladdermöss har effekter på hur vi exponeras för sjukdomar. Varför? Därför att de är ’reservoarer’ för smittämnen, och ju färre fåglar och fladdermöss det finns, desto högre tenderar koncentrationen av smittämnen och blandningen av dem att bli (på grund av minskad genetisk mångfald och enklare spridning). Det ökar risken för att zoonotiska infektionssjukdomar ’spiller över’ till människor (Evans, m.fl., 2020).”

Det är ett övertygande resonemang. Alla möjliga sorters djur, vilda och tama, missbrukas av människor i industriell skala, inte minst inom det industrialiserade jordbruket – i synnerhet köttproduktionen – och det skapar utmärkta förhållanden för att djurvirus ska gå över till människor. En del av de stora dödarna av människor under den senaste historien – smittkoppor, influensa, tuberkulos, malaria, mässling och kolera – utvecklades från en sådan övergång, men är nu till största delen begränsade till människor.

Idag slaktas varje år 70 miljarder landdjur (dvs. utöver fisk) för att konsumeras av människan – ofta under motbjudande förhållanden. Denna siffra har under de senaste 50 åren fördubblats, och är tänkt att fördubblas igen 2050. Två tredjedelar av dessa djur föds upp med intensiva metoder – eller koncentrerade djuruppfödningsoperationer (CAFO) som de kallas i branschen.

Det exempel som Bendell lägger fram kan mycket väl vara en del av bilden vad gäller Covid-19. Men det finns enligt min åsikt en annan faktor som i slutändan är mer avgörande här: det är antalet människor och koncentrationen av dem.

För det tredje – urbanisering och befolkningstäthet

Enligt WHO (och Bendell accepterar det) tros källan till dagens Covid-19-pandemi vara en tätt packad ”våt marknad” i Wuhan där flera olika djurarter – däggdjur, fiskar och fåglar – både döda och levande, fanns i enormt antal och nära varandra, inklusive arter som normalt inte lever nära varandra. Samtidigt ägde allt detta rum i en stad med en hög befolkningstäthet,

² ”[The Climate for Corona – our warming world is more vulnerable to pandemic](#)”.

faktorer som verkar ha samverkat för att skapa optimala förhållanden för att överföra virus mellan arter.

Covid-19:s ursprung var ett virus som fanns hos fladdermöss och muterade till människor genom att använda myrkottar som övergångsart – och båda såldes på marknaden och slaktades på plats. SARS-viruset 2002, även det en akut luftvägssjukdom, var också endemisk bland fladdermöss i Kina och tros ha förts över till människor via sibetkatter.

Efter att ha hoppat mellan arter behöver smittämnen en minsta befolkningstäthet för att överleva. Jared Diamond påpekar att mässlingen troligen skulle dö ut i tätt boende befolkningsgrupper på mindre än en halv miljon människor. Det som gäller mässling stämmer även för andra infektionssjukdomar över hela världen.

Politiken med social distansering som regeringar genomför över hela världen är både ett erkännande av den roll som befolkningstäthet spelar och ett försök att hitta en tillfällig ”lösning” på den. Som New Yorks borgmästare Bill de Blasio, sa nyligen, när antalet Covid-19-fall ökade snabbt och gjorde staden till ett epicentrum för pandemin i USA: ”Vår fiende är befolkningstätheten: vi brukade gilla det, men nu dödar det oss.”

Nordamerika är jordens mest urbaniserade region, med 82% av befolkningen boende i städer, medan Asien är ungefär till 50% urban, medan Afrika är till större delen lantlig med 43% av befolkningen boende i städer (FN, 2018).

I början av 2000-talet blev stadsbefolkningen större än planetens landsbygdsbefolkning. Sedan dess utgörs två tredjedelar av den årliga globala befolkningsökningen på 70 miljoner människor av en ökad tillväxt av stora, mega- och hyperstäder. Idag bor 55% av den globala befolkningen i städer, vilket förväntas öka till 68% år 2040. 2000-talet är således skraddarsytt för infektionsspandemier om vi inte är beredda att göra stora förändringar.

I *Extreme Cities*³ [Extrema städer] poängterar Ashley Dawson att befolkningstätheten under perioden 1900 till 2013, via urbanisering och uppkomsten av megastäder, ökade mycket mer än den numeriska tillväxten. Medan befolkningens storlek ökade 4-5 gånger under denna period – från 1,5 till 7 miljarder – så växte den globala stadssektorn från 225 miljoner till 3,6 miljarder – en 16-faldig ökning.

För det fjärde – jättestäder

Den snabba urbaniseringen har lett till allt större städer, megastäder – som Wuhan där coronaviruset började, med 11 miljoner invånare, motsvarande London och Birmingham tillsammans. Stora städer släpper inte bara ut koldioxid, de ger också de mest gynnsamma förhållandena för pandemier att utvecklas.

Det finns 33 megastäder i världen (med befolkningar på mer än 10 miljoner) – och de förväntas öka till 43 år 2030. Av dessa är 12 hyperstäder – med mer än 20 miljoner invånare – bland dem Tokyo-Yokohama med 37,9 miljoner, Jakarta med 30 miljoner, Delhi med 29,3 miljoner, Seoul med 26,1 miljoner, Shanghai med 25,4 miljoner, Karachi med 24,3 miljoner, New York City med 23,6 miljoner och Mexico City med 22,2 miljoner.

Dessa städer är socialt och ekonomiskt olikartade. En del har avancerade ekonomier och faciliteter med hög levnadsstandard och bra samhällsservice, andra har vidsträckta utfattiga kåkstäder. Men de har en sak gemensamt. Deras höga befolkningstäthet gör dem mer sårbara för pandemier med farliga smittämnen än de skulle varit annars. New York är ett aktuellt typexempel.

³ Ashley Dawson, *Extreme Cities*, Verso 2017, s 298.

I *Slum: världens storstäder* (Lund: Arkiv, 2007) beskriver Mike Davis det så här: ”95% av denna slutgiltiga utbyggnad av mänskligheten (befolkningsökning) kommer att äga rum i stadsområden i utvecklingsländerna, vars befolkningar under nästa generation kommer att fördubblas till nästan 4 miljarder. De sammanlagda stadsbefolkningarna i Kina, Indien och Brasilien är ungefär lika stora som Europa och Nordamerika. Urbaniseringens omfattning och hastighet i tredje världen ställer dessutom det viktorianska Europas urbanisering helt i skuggan. 1910 var London sju gånger större än den hade varit 1800, men Dhaka, Kinshasa och Lagos är idag var och en ungefär 40 gånger större än de var 1950. Kina – som urbaniserar ’med en hastighet som är exempellös i historien’ – lade på 1980-talet till fler stadsinvånare än vad hela Europa (inklusive Ryssland) gjorde på hela 1800-talet.”⁴

Vad det har betytt för slummens utbredning hämtar Davis från [FN-organet] UN-HABITAT:s rapport från 2003, som drog slutsatsen att Bombay (Mumbai) var världens slumhuvudstad med 10-12 miljoner sluminvånare. Den följdes av Mexico City och Dhaka med 9-10 miljoner var, och sedan Lagos, Kairo, Karachi, Kinshasa, Sao Paulo, Shanghai och Delhi med 6-8 miljoner var.

Slutsatser

Det första att göra när man befinner sig i ett hål är att sluta gräva.

Det kommer inte att bli lätt att vända på urbaniseringen och minska befolkningstätheten, men vi måste börja diskutera det. Som ekosocialister betyder det att ställa en hållbar planet i centrum för allt vi gör. Det innebär ett nytt förhållningssätt till naturen och en ny samhällsmodell som inte leder till allt större städer och alltmer nedsmutsning. Det betyder att skrota slit-och-släng-samhället – och ersätta det med ett samhälle som grundar sig på produktion för nytta istället för profit.

Det betyder också att stabilisera befolkningstillväxten. Det betyder att stöda kvinnors rätt att välja, det vill säga rätt till preventivmedel och abortmöjligheter och att gå mot alla tvångsåtgärder eller hot. Det betyder också att stöda fattiga kvinnors kamp för att bryta sig ur fattigdomen, utmana religionens inflytande och andra konservativa inflytanden – såsom patriarkala och religiösa påtryckningar – och ge dem fullständig tillgång till utbildning och arbete. (Rätten att välja innebär givetvis rätten att få barn, men bevisen pekar på, att när det finns verklig valmöjlighet så sjunker födelsetalen.)

Det innefattar också en revolution inom infrastrukturen, av hur vi lever. Storleken på städerna, hur vi reser och vad vi äter. Uppgiften är enorm men det finns inget alternativ om vi ska skapa en hållbar framtid för planeten, en framtid som löser motsättningen mellan oss själva som moderna människor och den myriad av andra icke mänskliga arter som lever jämte oss.

Det inbegriper många uppgifter. Här är några av dem:

- Noll koldioxidutsläpp 2030, med en ny grön infrastruktur.
- En massiv utvidgning av det offentliga ägandet.
- Slut på skogsskövling och ödeläggelse av livsmiljöer.
- Upphöra med nedsmutsningen av haven.
- Upphöra med industriellt jordbruk.
- Lokala jordbruk för att minska livsmedelstransporterna.

⁴ Här nyöversatt – öa.

- Äta mycket mindre kött.
- Sluta med handel med vilda djur som husdjur, låsasmedicin eller djungelkött ("bushmeat").
- Bromsa flygtrafikökningen, inför skatt för "frequent flyers".
- Dramatisk minskning av användningen av bilar, i synnerhet fossildrivna bilar.

Översättning från engelska, Göran Källqvist